

اتحاد بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان

انسان توسعه یافته

User
[COMPANY NAME]

در فرایند توسعه، انسان هم به عنوان ابزار و هم هدف نهایی مورد اهمیت خاص قرار دارد. به عبارتی دیگر نه تنها تربیت انسان های توسعه یافته لازمه رسیدن به توسعه یافتگی اجتماعی است، بلکه توسعه یافتگی یک جامعه نهایتاً باید به توسعه انسان های آن منجر شود. در ادبیات توسعه، گاه «انسان توسعه یافته» به اشتباه هم معنای «توسعه انسانی» خوانده می شود اما واقعیت این است که شاخص توسعه انسانی یک شاخص بین المللی است که کشورها را با سه مولفه سلامت، آموزش و میزان درآمد می سنجد در حالی که زمانی که از انسان توسعه یافته سخن به میان می آید منظور ویژگی ها و خصیصه های اخلاقی و رفتاری در فرد است. با این مقدمه در ادامه این نوشتار سعی در شناخت ویژگی های انسان های توسعه یافته داریم و با مرور نظرات تئوری پردازان و صاحب نظران این حوزه در جمع بندی مباحث ویژگی های انسان توسعه یافته را خواهیم شناخت.

یکی از معتبرترین منابع در این مورد کتاب **عقلانیت و توسعه یافتگی** دکتر محمود سریع القلم پژوهشگر حوزه توسعه، علوم سیاسی و تاریخ معاصر ایران است. سریع القلم توسعه جامعه را بهینه سازی استفاده از نیروهای بالقوه مادی و انسانی، و مشتمل بر دو بخش کلان می داند: اول اصولی ثابت؛ همچون بخش خصوصی فعال، نظام آموزشی کاربردی، نخبگان منسجم، فرهنگ اقتصادی و توجه فراگیر به علم و عقلانیت؛ که هر جامعه با برخورداری از آن ها به سوی توسعه حرکت می کند و دوم الگوهای مختلفی که به تناسب شرایط گوناگون کشورها تغییر می کند. این الگوها از طریق نخبگان؛ یعنی بزرگان، صاحبان فکر، شخصیت و توانایی های وسیع فکری و سازماندهی؛ و یا از طریق تشکل ها و اجتماعات مردمی قابل اجرا هستند. با این توصیف وجود انسان های توسعه یافته نه تنها از اصول ثابت توسعه هر جامعه هستند بلکه همین انسان های توسعه یافته هستند که مجریان الگوهای متفاوت توسعه برای جوامع به شمار می روند.

دکتر سریع القلم برای چنین انسانی تحت عنوان «انسان قرن بیست و یک» ۱۰ ویژگی های تربیتی را برشمرده است: ۱. نگرش کلان و بلند مدت در فعلیت بخشیدن به کارهای فردی و جمعی، ۲. هنر معاشرت بین المللی، ۳. محاسبه گرایی، ۴. هنر ترکیب و تبدیل، ۵. خودیابی شخصیتی و انسانی، ۶. اخلاق و معنویت، ۷. توجه به بهداشت، محیط زیست، ۸. توجه به مسئولیت اجتماعی، ۹. وطن دوستی و ۱۰. توسعه یافتگی فرهنگی در تعقل و تفکر، تدبیر، بزرگ منشی، وقار، تحمل و احترام. در این بین عقلایی و علمی بودن به دلیل اهمیت بیشتر و جامع الصفات بودن آن ها، در سایر نوشتارهای سریع القلم شرح و بسط داده شده است. او علم را استدلالی بودن، عینی و منطقی بودن مجموعه مشاهدات، قضاوت ها، تصمیم گیری ها، اجراییات و ارتباطات می داند و برای علمی بودن پنج خصلت معرفی کرده است: فرد علمی، فردی با ذهن خاص در پدیده های اجتماعی، قائل به نظم رفتاری و به دنبال کشف نظم است (تفکر علمی) که در حوزه کاری خود نوآوری و ابداع می کند (تولید علمی) توانایی بالایی در استفاده از مجموعه محفوظات ذهنی خود برای قیاس و استقرا دارد (استنباط علمی). او فردی انتقاد پذیر و با اعتماد به نفس (شخصیت علمی) و متواضع است و علم، استنباط، استنتاج و تلقی علمی را در خود محصور نمی داند (اخلاق علمی).

همچنین برای انسان های عقلایی ۳۰ ویژگی خاص از جمله داشتن روحیه اصلاح نگری و اصلاح پذیری، فعال در بهبود مستمر خود و محیط پیرامون، استقبال از اندیشه های مخالف خود، با اخلاق، دقیق و وقت شناس بودن و ... برشمرده است.

دکتر مرتضی افقه

صاحب نظر دیگر این حوزه دکتر مرتضی افقه دکترای علوم اقتصادی توسعه و هیات علمی گروه اقتصاد دانشگاه شهید چمران اهواز است. دکتر افقه توسعه را فرایندی می داند که طی آن انسان توسعه نیافته به انسان توسعه یافته تبدیل می شود. وی معتقد است جامعه ای که از انسان های توسعه یافته بهره مند است محصولی به نام رشد اقتصادی تولید می کند و این رشد اقتصادی در جامعه تولید ثروت می کند. بنابراین این توسعه، پایدار و برگشت ناپذیر است چرا که محرک آن از بیرون انسان به درون او منتقل می شود. یعنی تا زمانی که این انسان وجود دارد تولید رفاه و تولید ثروت وجود دارد. وی بر اساس مطالعات بین المللی خود در ادبیات توسعه، این انسان را انسان مدرن می گوید.

دکتر افقه چنین انسانی را دارای مشخصه های کلی زیر می داند:

- ✓ **اهمیت قائل بودن برای دنیا:** دنیا برای او اهمیت والایی دارد او توسعه را امری جهانی می داند، دنیا را بد نمی داند و رها نمی کند بلکه سعی می کند به بهترین شکل تکلیفش را در دنیا به انجام رساند.
- ✓ **اهمیت قائل بودن برای انسان در مقام انسان:** انسان برای او به دلیل انسان بودنش -و نه قومیت یا ملیتش- مهم است، برای همه انسان ها احترام قائل است و نسبت به جایگاه انسان در این جهان دید مثبتی دارد.
- ✓ **اعتقاد به توانمندی خودش:** اعتقاد به توانمندی خود در طی کردن پله های پیشرفت عامل وجودی انسان مدرن یا توسعه یافته است او انسانی است که تسلیم طبیعت و محیط پیرامون نیست بلکه مسلط بر آن هاست و این عمده ترین ویژگی انسان توسعه یافته است.
- ✓ **اهمیت قائل بودن برای علم:** اعتقاد به تسلط بر محیط منجر به طرح اهمیت علم می شود. انسان توسعه یافته ثروت را علم می داند. به عبارت دیگر گزینه اساسی انسان توسعه یافته علم است، چرا که پایه اصلی توسعه امروز علم است. به طور کلی دکتر افقه انسان توسعه یافته را انسان علمی و معتقد به توانایی خویش و فعال در بهبود محیط زندگی و ارتقای رفاه خود و دیگران می بیند.

دکتر سیدعلی میرباقری

دکتر سیدعلی میرباقری؛ مشاور ارشد وزارت کشور و استاد دانشگاه؛ صاحبنظر دیگر مبحث انسان توسعه یافته است. وی معتقد است توسعه یافتگی، توانایی و مهارتی است که به انسان امکان می دهد در موقعیت های گوناگون، عاقلانه و منطقی رفتار کند. رفتاری که نه تنها به خودش آسیب نمی رساند، بلکه با خود و دیگران رابطه ای سازگارانه، نشاط آور و آرامش بخش برقرار می کند و ضمن بدست آوردن موفقیت در زندگی، احساس شادی می کند.

از دیدگاه وی شاخص های چنین فردی به شرح زیر است که در شکل (۱) نیز به اختصار آورده شده اند:

۱. اعتماد بنفس منطقی دارد، به توانایی های انسانی اش باور دارد، خودش را محیط بر مسائل زندگی اش می داند و می فهمد که انسان موجودی خلاق و مبتکر و توانمند است. می داند که در درون انسان، نیرویی وجود دارد که اگر اراده کند می تواند همه مشکلات زندگی اش را با تعقل و تدبیر و حلم، حل و فصل کند.
۲. روحیه مشارکت پذیری، هم فکری و همکاری با دیگران دارد. به تفکر جمعی و مشورت اعتقاد دارد، به شخصی بودن کارها ایمان دارد. تقسیم کار را می فهمد، اصول مقدماتی مدیریت را بلد است و کاملاً باور دارد که عقل کل نیست.
۳. مهربان و آرام است، خوب گوش می کند، خوب فکر می کند، با عجله سخن نمی گوید وقتی با او برخورد می کنی، امواج آرام بخش و مهربانی، سراسر وجودتان را پر می کند.
۴. انسان توسعه یافته، جو پذیر نیست، با مسائل خودش کاملاً تعقلی برخورد می کند، در مقابل تبلیغات زیانبار و یا کذب، روحیه پایداری و نگاه کارشناسی دارد. در گرداب تبلیغات سوء قرار نمی گیرد و هر نگرشی را در قالب عقل و تجربه و مشورت به تجزیه و تحلیل می گیرد، سپس تصمیم می گیرد.
۵. انسان توسعه یافته، احساسات خودش را سرکوب نمی کند، احساس خودش را شناسایی و بصورت منطقی بیان می کند. احساسی نیست، اما هر کجا لازم شود ابراز احساسات می کند و از بروز عاطفه و عشق خود به دیگران، شرم نمی کند.
۶. به تندرستی جسمی و سلامتی روحی و روانی خود اهمیت می دهد. ورزش می کند، تفریح می کند و به واقع زندگی می کند.
۷. پیوسته مهارت های ارتباطی خود را تقویت می کند، در ارتباط گیری و برقراری رابطه انسانی با دیگران مشکل ندارد، خودش را به زبان های مختلف ارتباطی مجهز می کند و روابط عمومی بالایی دارد.
۸. نوع لباس پوشیدن، روش گفتاری، منش کرداری وحتى نوع نگاه و چهره اش بگونه ای است که مورد پذیرش اجتماع است و در همه امورات متعادل است.
۹. انسان توسعه یافته، روحیه همزیستی مسالمت آمیز با جامعه دارد، با خودش سازگار و با محیط زندگی اش هماهنگ است، محیط زندگی اش را تغییر می دهد، اما با شرایط نمی جنگد.

شکل (۱): ویژگی های انسان توسعه یافته از نظر دکتر سید علی میر باقری

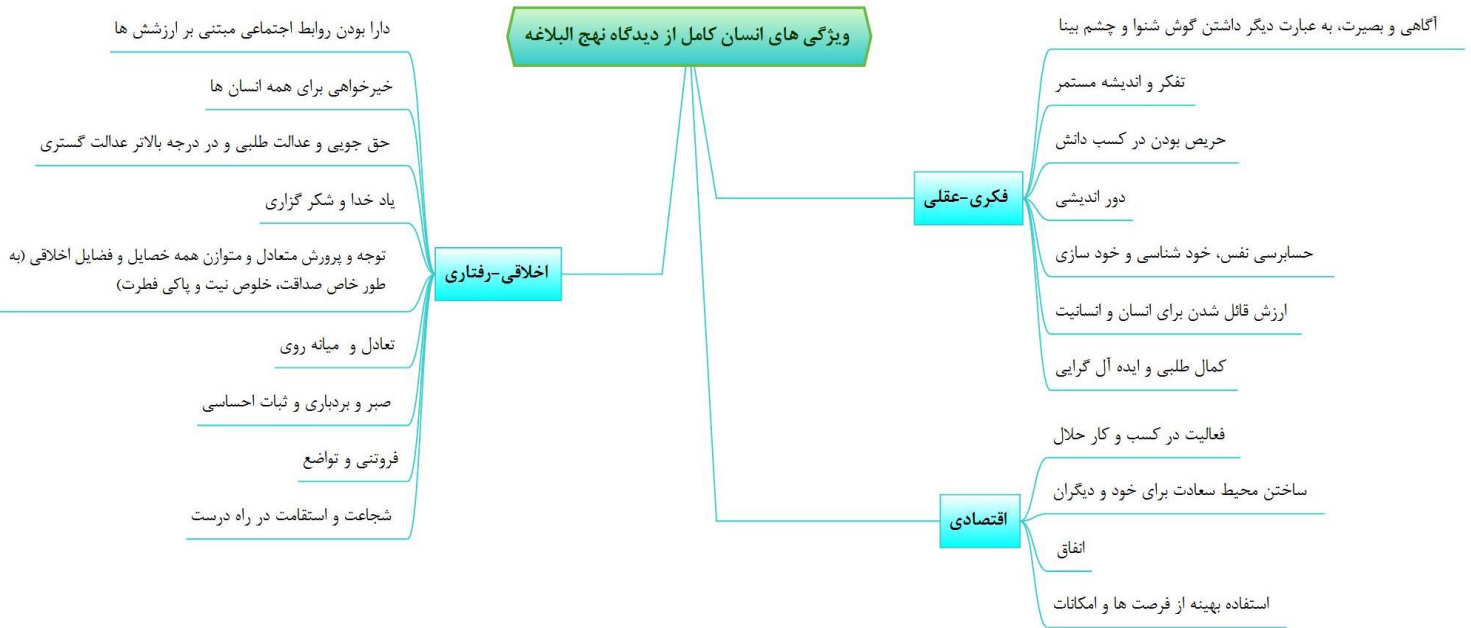
مهندس عباس غفاری

مهندس عباس غفاری، مدیر جذب و آموزش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران صاحب‌نظر دیگری است که در مورد انسان توسعه یافته مطالعاتی انجام داده است. وی معتقد است که غایت توسعه یافتگی سازمان ها و جوامع، انسان های رشد یافته و توسعه یافته اند. او در مورد ویژگی انسان توسعه یافته؛ ضمن یادآوری وجود اختلاف نظرهای زیاد نزد تئوری پردازان توسعه، به چند ویژگی مشترک اشاره کرده است:

- استقلال فکری و آزادی اندیشه خصوصاً در مسایل علمی
- خلاقیت و تفکر بدیع برای یافتن راههای جدید حل مسئله
- کارآفرینی و توسعه کسب و کار براساس مزیت های رقابتی و شاخص های اقتصادی
- یادگیرندگی و یاددهندگی مستمر
- خود کنترلی و نظارت درونی
- کمال جویی، جست و جوی مستمر اهداف جدید و هدفمند کردن امور خود
- ثبات عاطفی در ضمن ریسک پذیری و اثرگذاری بر محیط
- آینده نگری و داشتن چشم انداز و دورنمای روشنی از آینده و اهداف استراتژیک خود در ابعاد کار، زندگی، معنویت
- تخصص گرایی، و اجتناب از سعی و خطا در کارها
- تلاش برای افزایش کیفیت زندگی و رسیدن به توسعه ای پایدار برای تامین رفاه مادی و معنوی انسان ها

امام علی (علیه السلام)

به عنوان حسن ختام بحث سری به آموزه های ابر پیشوای انسانیت زده ایم و دیدگاه مولایمان امام علی (ع) را در مورد انسان توسعه یافته و یا به اصطلاح نهج البلاغه، «انسان کامل» در سه حوزه اخلاقی- رفتاری، فکری-عقلی و اقتصادی جویا شده ایم. مجموعه یافته ها به تفکیک هر حوزه، ویژگی های زیر را برای چنین انسانی معرفی کرده است.

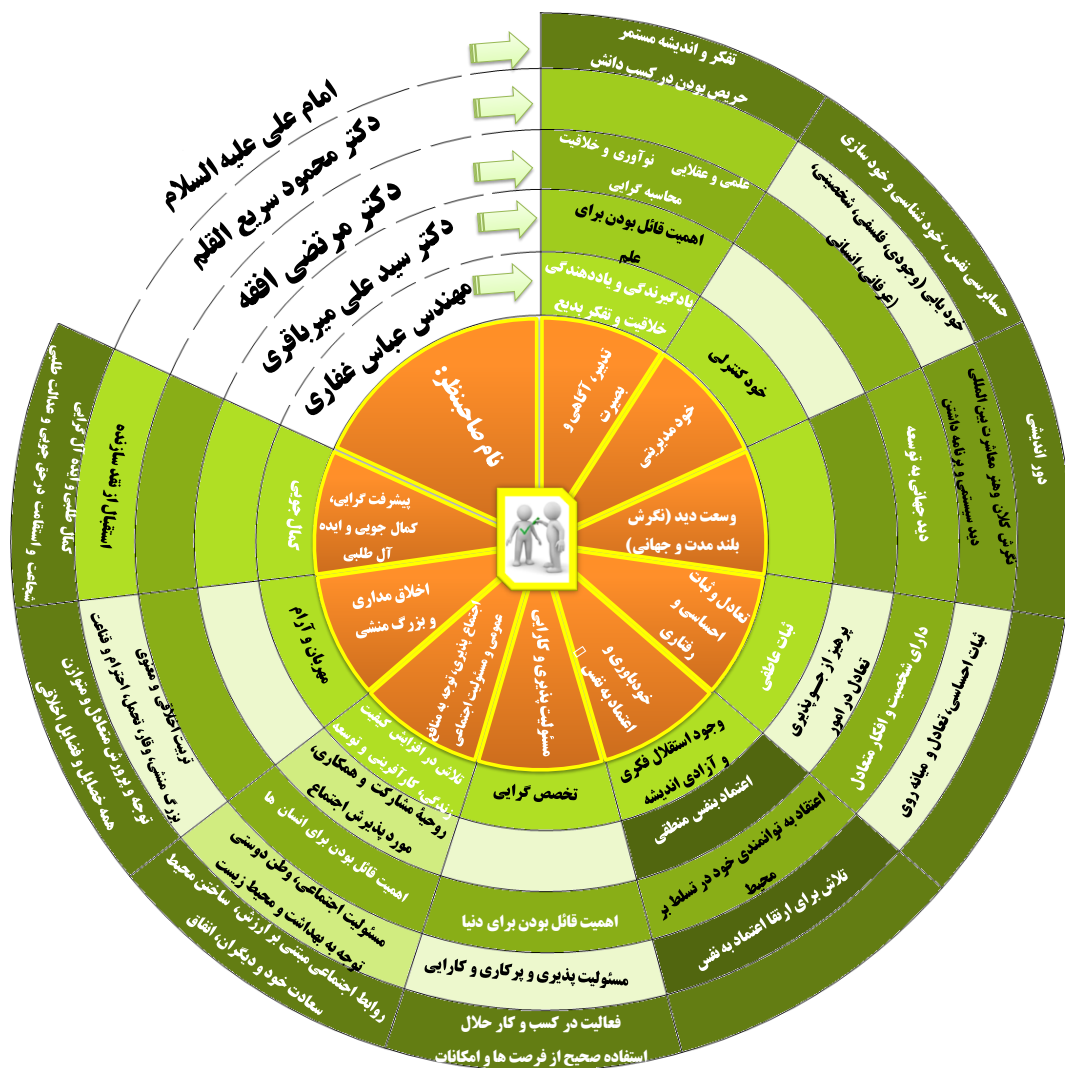

شکل (۲): ویژگی های انسان توسعه یافته از نظر امام علی (ع)

جمع بندی:

بعد از آگاهی از مجموعه نظرات صاحب نظران در مورد ویژگی های یک انسان توسعه یافته، مباحث جمع بندی و در شکل (۳) نمایش داده شده است. همانطور که در شکل مشخص است با دسته بندی موارد مشترک ذکر شده بین صاحب نظران، نهایتاً می توان مشخصه های انسان های توسعه یافته را تحت ۹ مولفه به شرح زیر معرفی کرد:

- ❖ تدبیر، آگاهی و بصیرت
- ❖ خود مدیریتی
- ❖ وسعت دید (نگرش بلند مدت و جهانی)
- ❖ تعادل و ثبات احساسی و رفتاری
- ❖ خودباوری و اعتماد به نفس بالا
- ❖ مسئولیت پذیری و کارایی
- ❖ اجتماع پذیری، توجه به منافع عمومی و مسئولیت اجتماعی
- ❖ اخلاق مداری و بزرگ منشی
- ❖ پیشرفت گرایی، کمال جویی و ایده آل طلبی

شکل (۳): جمع بندی مباحث و معرفی مولفه های شاخص انسان توسعه یافته

سخن آخر

در پایان ذکر این نکته ضروری به نظر می رسد که طبیعتاً نمی توان با یک مقیاس صفر و صد در مورد انسان ها قضاوت کرد و کسی را توسعه یافته مطلق یا توسعه نیافته نامید. چرا که ویژگی های ذکر شده همچون همه ویژگی های دیگر انسان غایت و نهایت ندارد و هر انسانی به نسبتی از این خصایص بهره مند است. اما نکته این جاست که آگاهی از مولفه هایی که به عنوان ویژگی های یک انسان به اصلاح کامل یا مدرن و یا انسان توسعه یافته معرفی شد برای هر انسانی که دغدغه توسعه جامعه خود را دارد می تواند ابزاری روشنگر باشد برای حرکت در مسیر توسعه یافتگی با شروع از خود و پرورش انسان های جامعه خود و در نهایت به سمت توسعه یافتگی اجتماعی.